

A CAP legújabb agrárreformja II.

Kiss Judit

4) Az EU eddigi agrárreformjaihoz hasonlóan a közös agrárpolitika 2003. évi átalakítása *sem* tekinthető nagyon radikálisnak, mert a CAP alapelvei változatlanok maradtak, s a változások irányába mutató döntések legtöbbje alternatív lehetőségeket, néhol pedig „visszakozást” kínál.

4.1 Kétségtelenül pozitív lépésként értékelendő a közvetlen kifizetéseknek a termeléstől való leválasztása, hiszen az, hogy a termelők alanyi jogon jutnak a támogatásokhoz és a piaci kereslet-kínálat függvényében dönthetik el, hogy mit termeljenek egyrészt az egyes termékcsoportok egyensúlyának kialakulásához, a túltermelés csökkenéséhez, a készletek apadásához, a költségvetési kiadások csökkenéséhez, másrészt a termelők növekvő döntési szabadságához vezetnek. Ráadásul, mivel a szétválasztás alanyi jogon járó egységes farmtámogatással párosul, így a termelőknek továbbra is kellő jövedelembiztonságot garantál. Nem beszélve arról, hogy a szétválasztás által a közvetlen kifizetések WTO-konform támogatási formává válnak. Ugyanakkor a változtatás radikalizmusát csökkentik, hogy a szétválasztás nem teljes, bizonyos szektorokban (gabonafélék, marhaszektor, juh- és kecsketartás), bizonyos feltételekkel s eltérő mértékig, de fennmarad a korábbi rendszer. Mi több a tagállamok opciót élveznek a bevezetés idejét illetően.

4.2 Ugyancsak a reform radikális intézkedéseinek felvételét jelenti, hogy a gabona intervenciók árát nem csökkentik, vagyis nincs garancia arra, hogy a gabona-túltermelés nem fog a jövőben gondot okozni. Különösen ha figyelembe vesszük az új tagok gabonatermőpotenciálját s a részükre megállapított elég magas gabonakvótákat. Habár a rizs intervenciók árát 50%-kal csökkentették, de a csökkenést a támogatás 3,4-szeresére emelésével kompenzálták. Ugyanakkor a rozsnak az intervenciók rendszeréből való kivétele és a tejtermékek intervenciók árának csökkentése a piaci orientációt erősíti.

4.3 A moduláció, illetve a kiegészítő támogatás lehetősége (lásd a 3.3 pontot) azt sejteti, hogy a tagállamok nagyobb beleszólást kapnak a támogatások felhasználásába, a források hasznosításába, azáltal, hogy növekszik a nemzeti hatáskörben adható támogatások köre. Ezt akár bújtatott renacionalizálásként is fel lehet fogni. Ugyanakkor a nemzeti költségvetésből történő agrártámogatások finanszírozását könnyíti, hogy a degresszivitás révén keletkező megtakarítások egy része a tagállamoknál marad.

4.4 Habár a fogyasztók aligha jutnak a reform által olcsóbban az élelmiszerekhez, arra mindenképpen számíthatnak, hogy a reform intézkedései hatására nő az élelmiszerek minősége, biztonsága. Megnyugtatólag hathat, hogy nagyobb hangsúlyt kap a környezetvédelem, az állatjólét és a vidéki táj megőrzése.

4.5 Az adófizetők és az EU-költségvetés nettó finanszírozóinak megnyugtatót szolgálja a reformnak az a kitétele, hogy a termelők csak szigorú feltételek teljesítése esetén s *transzparens* módon juthatnak a támogatásokhoz.

5) Ami az agrárreform fogadtatását illeti, a tagállamok – hosszas viták után és kompromisszumok árán – végül is, Portugália kivételével, elfogadták a változtatásokat. Persze korántsem mindenki egyformán elégedett. Franz Fischler, az EU agrárbiztosa nem csak azért elégedett mert végre sikerült megállapodásra jutni, de az elért változtatások szerinte „egy új korszak kezdetét” jelentik a CAP történetében. Romano Prodi, az EU bizottsági elnöke ugyancsak elégedett azzal, hogy „egy fenntartható CAP-et hoztak létre, amivel mindenki jól jár”. De még a CAP-reformot leginkább ellenző Franciaország is elégedett: a franciák elégedettségét ugyanakkor nem annyira a megtett változtatások, mint inkább a meg nem tett intézkedések (a részleges leválasztás a gabonaszektorban, a gabona intervenciók árának változatlansága) okozzák, valamint az, hogy Franciaország az évi 9,2 milliárd eurós EU-s agrártámogatással továbbra is a CAP legfőbb haszonélvezője marad. Bár a legfőbb nettó befizető Németország pénzügyi pozíciója nem változik lényegesen, hiszen az agrárköltségvetés összességében nem csökken, de legalább nem a túltermelést finanszírozza. Margaret Beckett brit agrárminiszter, aki mindig is az átfogó agrárreform híve volt, szintén pozitívan értékelt a megállapodást.

A hivatalos álláspontokhoz képest kevésbé lelkesek a különböző szakszervezetek, érdekképviselők, termelői és fogyasztói szervezetek, NGO-k. A spanyol farmerek szövetsége például egyenesen komédiának nevezte az egyezséget. A francia farmerek szövetsége szerint a kormány rosszul védte érdekeiket, s kompenzációt követelt a farmereknek. A német gazdák szakszervezetét pedig a túltermelés veszélyének fennmaradása és a magas költségek aggasztják. A COPA-COGECA, vagyis az EU legnagyobb farmszövetsége a CAP jelenlegi reformját – következményei miatt – drámainak nevezte, s aggodal-

mát fejezte ki az EU agrárversenyképessége csökkenése, az emelkedő termelési költségek, a nagyarányú bizonytalanság és a farmerek, a szektorok és a régiók közötti verseny torzulása miatt. A European Farmers Coordination a megállapodást egyenesen botrányosnak és veszélyesnek nevezte, mivel a szétválasztás a földek tömeges elhagyásához és a kis- és középfarmerek tönkremeneteléhez fog vezetni. A BEUC, az EU vezető fogyasztói szervezete ugyancsak elégedetlen, mivel úgy látja, hogy a fogyasztóknak továbbra is a túltermelést kell finanszírozniuk a magas élelmiszerárakon keresztül.

6) Az agrárreformnak a *csatlakozás* folyamatára, illetve a csatlakozó országok mezőgazdaságára gyakorolt hatásáról elég keveset lehet tudni, hiszen az első dokumentumok meglehetősen szűkszavúak e tekintetben. Ez azért kellemetlen, mert a magyar agrárgazdaságnak mindenképp biztonságra, kiszámítható agrárpolitikára lenne szüksége, s azt reméltük, hogy az EU-csatlakozással ezt megkapjuk. Most pedig *azt kell tapasztalnunk, hogy az az agrárpolitika, amelyhez ténylegesen csatlakozni fogunk, igen sok területen eltér attól az agrárpolitikától, amiről a csatlakozási tárgyalásokat folytattunk.* Mindenesetre a megreformált közös agrárpolitika valamivel kevesebb, de több feltételhez kötött közvetlen jövedelemtámogatást s kiterjedtebb vidékfejlesztési támogatást nyújt, mint az a rendszer, amihez csatlakozni készültünk. Az, hogy a rendszer piacorientáltabb lett, abban az esetben üdvözlendő, ha a versenyfeltételek egyenlőek.

6.1 Ami a reform egyes intézkedéseinek az új tagokra, köztük a *Magyarországra* gyakorolt hatását illeti, valószínűsíteni lehet, hogy a degresszivitás, vagyis a közvetlen kifizetések csökkentésének elve és a moduláció, azaz a csökkentés következtében keletkező megtakarítás vidékfejlesztésre fordítása mindaddig nem vonatkozik az újonnan csatlakozó országokra, amíg azok közvetlen jövedelemtámogatásai nem érik el az EU-szintjét. Annál is inkább, mivel a 2002. decemberi koppenhágai csúcson éppen ennek az ellenkezőjében állapodtak meg, nevezetesen abban, hogy az új tagok vidékfejlesztési támogatásaik 20%-át felhasználhatják a nekik járó közvetlen kifizetések nemzeti megfajlására, tehát esetükben egy fordított modulációról van szó.

Ugyanakkor korántsem világos, hogy mi jelenti az EU-s szintet, vagyis minek az elérése esetén lép érvénybe az új tagok esetében a degresszivitás és a moduláció. Ez a közvetlen jövedelemtámogatások jelenlegi szintje, avagy a már csökkentett szint? S bele számít-e a 30%-os nemzeti megfajlás az „elérésbe”, vagy pedig a nélkül kell elérni az EU-szintet? Azt sem lehet tudni, hogy az 5000 eurós évi támogatottsági szintet az új tagok gazdálkodói esetében minek az alapján fogják meghatározni? A csatlakozás előtt élvezett támogatások, avagy a csatlakozás utáni közvetlen jövedelemtámogatások alapján? Szintén nem lehet tudni, hogy az egységes farmtámogatás 2000–2002-es bázisát minek az alapján fogják kiszámolni az új tagok esetében? Mivel a csatlakozást megelőző időszak figyelembe vétele aligha szolgálna a versenysemlegesség elvét, így elképzelhető, hogy a Koppenhágában kialakított kvóták alapján járó támogatások képeznék a bázist, ami nem lenne kedvezőtlen a legtöbb termék esetén. Az sem tisztázott, hogy szétválasztás esetén is alkalmazható-e a 30%-os nemzeti megfajlás.

6.2 Mindenképpen kedvező, hogy lehetőség van arra, hogy a *szétválasztást* a tagállamok opcionálisan 2005-ben, illetve 2007-től vezessék be. Így Magyarország megteheti azt, hogy amennyiben az kedvezőbb számára, akkor a csatlakozás után, vagyis 2004 májusa és 2006 vége között a Koppenhágában megállapodottak szerint igényli a támogatásokat, s csak 2007-től tér át az új rendszerre. Mindezekről függetlenül természetesen el kell dönteni, hogy az egyszerűsített vagy az EU-ban honos támogatási rendszert alkalmazzuk-e. Tisztázni kell azt is, hogy kétféle rendszer hogyan viszonyul az egységes farmtámogatási rendszerhez.

6.3 Az is kérdéses, hogy a támogatásokhoz való hozzájutás *feltételrendszerének (cross-compliance)* szigorodása nem eredményezi-e azt, hogy az újonnan csatlakozó országoknak nehezebb lesz a nekik járó támogatásokhoz hozzájutni, s a feltételek nem teljesítése nem jelent-e a csatlakozási tárgyalásokon kialakított támogatásoknál kevesebb EU-s forrást?

6.4 Ugyancsak kérdéses, hogy az új tagok mennyire tudják kihasználni a megnövekedett vidékfejlesztési lehetőségeket, s mennyiben fognak tudni élni az új támogatási formákkal. Minél hamarabb meg kell ismerkedni az új támogatási lehetőségekkel, és meg kell teremteni a hozzájutás feltételeit.

6.5 Egyértelműen kedvező Magyarország számára, hogy a gabonafélék, beleértve a kukorica és a takarmánygabona, *intervenciós árát* nem csökkentik. Ez komoly jövedelembiztonságot jelent a magyar gabonatermelők részére. Ugyanakkor egyértelműen kedvezőtlen bizonyos termékek (rizs, tejtermékek) intervenciós árának csökkentése, s nem tudni, hogy jár-e majd kompenzáció az új tagok termelőinek?

6.6 Mindenképpen számolni kell azzal, hogy a megreformált CAP-ben még a korábbiaknál is nagyobb hangsúlyt fognak helyezni a minőségre, az élelmiszerbiztonságra, az állatjólétre és a környezetvédelemre, azaz versenyképességünk növelésének egyre inkább ezek a tényezők válnak meghatározóivá. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy ne kelljen a versenyképesség „klasszikus” összetevőivel (mint például a hatékonyság) törődni.

6.7 Mindenképpen figyelembe kell venni a reform azon irányát, hogy megnő a támogatások nyújtásakor, illetve azok felhasználásakor a *nemzeti hatáskör* s az igény a nemzeti finanszírozás iránt (például a növekvő vidékfejlesztési kiadások társfinanszírozásakor). Vagyis *többet nem állja meg a helyét az a nézet, hogy a csatlakozással megszűnik a nemzeti agrárpolitika létjogosultsága.*

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu weboldalról.